

якості кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак злочину: схильня особи до вчинення суспільно небезпечного діяння, застосування методів психічного маніпулювання щодо неповнолітнього (психіка якого більш відкрита для стороннього впливу, що робить її більш уразливою, порівняно з психікою дорослої людини), двох або більше осіб, вчинене з використанням технічних засобів, організованою групою, злочинною організацією, а також спричинення відповідними діями тяжких наслідків (смерть або самогубство потерпілого, завдання тяжкої шкоди здоров'ю та ін.).

Процесуальний статус адвоката у кримінальному процесі

Степанов О.С., кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу НАВС

Ричок Р.В., курсант ННІФПСКМ НАВС

Професійна діяльність захисника є безпосередньою реалізацією конституційного права на захист, що є невід'ємною частиною кримінального процесу. Саме тому надзвичайно важлива роль у діяльності із захисту конституційних прав належить адвокату.

Метою наукового дослідження є процесуальний статус адвоката під час забезпечення захисту сторін у кримінальному провадженні.

Низка українських вчених займалися науковою діяльністю з питань організації адвокатури і здебільшого діяльності адвоката у кримінальному процесі ще до прийняття нового КПК 2012 року. Це було висвітлено в працях Т.В. Варфоломєєвої, М.В. Костицького, Д.П. Письменного, В.О. Попелюшка, С.М. Стахівського, Л.Д. Удалової та інших, але у зв'язку із законодавчими змінами кримінального процесуального законодавства виникає ряд дискусійних питань, що потребують подальшого дослідження.

Чинний кримінальний процесуальний кодекс нового зразка суттєво збільшує повноваження сторони захисту у відстоюванні прав підозрюваних та обвинувачуваних під час кримінального провадження, що у свою чергу, значно сприятиме реалізації принципу змагальності. В поєднанні з розширенням цих можливостей виникає ціла низка проблем і запитань, яких раніше у кримінальному процесі України не існувало.

Чинний КПК не визначає ряд окремих статей, котрі б чітко передбачали права адвоката та механізм їх реалізації. Для прикладу, механізм щодо обов'язку будь-якої особи надати адвокату на його вимогу річ, яку б він міг використати як доказ у кримінальному провадженні є цілком невизначеним, до того ж реалізувати право на витребування речей та документів захиснику надається виключно слідчим суддею. Також неодмінно треба врахувати, що захисник має право отримати на свій запит лише копії документів, які відповідно до ч. 3 ст. 99 КПК не вважаються доказами, та отримувати від осіб пояснення (а не показання), які також не є джерелом доказів (ч. 8 ст. 95 КПК), а це як наслідок виключає задекларовану в тому ж таки КПК можливість отримання ним висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок.

Захист може збирати та надавати докази нарівні з обвинуваченням при цьому дії слідчого по збору доказів чітко відрегульовані, а сторона захисту не має відповідних юридичних механізмів реалізації наданого права, що може бути підставою для визнання наданих доказів такими, що не мають ніякого процесуального значення.

Варто нагадати, що при збиранні доказів захисник може тільки ініціювати

проведення слідчої або іншої процесуальної дії шляхом подання відповідного клопотання, яке слідчий на свій розсуд може залишити без задоволення.

Вагоме значення для ефективного забезпечення законності у кримінальному провадженні є регламентація в КПК порядку проведення окремих слідчих дій як спробу контролю за законністю дій слідчого. Ці положення мають цілком обгрунтований інтерес зі сторони захисту у відстоюванні своїх прав. Глава 20 КПК України регламентує порядок проведення слідчих дій, котрий не врегульований на тому рівні, який дозволяв би стороні захисту їх контролювати та оскаржувати за наявності відповідних підстав. В данному контексті ми маємо на меті розглядати адвоката як додаткового гаранта (на рівні з понятими) неупередженого, повного та швидкого проведення тих чи інших слідчих дій.

Саме з цих причин залучення адвокатів до проведення слідчих (розшукових) дій, при всій складності вирішення цієї проблеми, дозволило б уникнути процесуальних порушень уповноваженими посадовими особами і було б гарантією дотримання прав і законних інтересів підозрюваних, обвинувачених, етичних і моральних вимог. На мій погляд, задля забезпечення ефективної діяльності адвоката потрібна чітка регламентація його повноважень, прав та обов'язків, котрі б повною мірою реалізували його професійну діяльність на засадах дозволів та заборон. Насамперед, треба надати адвокату можливість брати активну участь у проведенні процесуальних дій, а не, як передбачено в ч. 5 ст. 46 нового КПК України, бути лише присутнім під час допиту та інших процесуальних дій. Слід також звернути увагу на те, що захисники практично не беруть участь у провадженні таких слідчих (розшукових) дій, як обшук та огляд, хоча підзахисні в них є більш активними учасниками.

Зважаючи на задекларовану рівність прав обвинувачення та захисту, дуже важливим аспектом, є надання адвокату права вимагати (на законних підставах) від органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб виконувати законні вимоги та процесуальні рішення не тільки слідчого та прокурора, а й адвоката (захисника).

Отже, прийняття 13 квітня 2012 року нового Кримінального процесуального кодексу України зумовило початок діяльності нової процедури реалізації права на захист та викликало багато дискусійних питань, суперечок та прогалин, котрі потребують обов'язкового доопрацювання. Тому, зважаючи на появу нового інструменту здійснення кримінального процесу, не варто нехтувати вже створеними нормами, їх потрібно доповнювати, корегувати і піддавати редакції у невід'ємній єдності з діяльністю практичних підрозділів, що, в свою чергу, підвищить рівень законності у всьому процесі загалом.

Місце та роль слідчого комітету як самостійної структури в Україні

Омельченко О.С., кандидат юридичних наук, професор кафедри кримінального процесу НАВС
Фасова О.В., курсант ННІПКПСМ НАВС

Необхідність розгляду питання щодо реформування системи слідчих органів держави, перш за все, зумовлена вимогами Конституції України. Зокрема, пунктом 9 Перехідних положень Основного Закону держави визначено, що прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних